

OPONENTSKÝ POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Univerzum jako maximum contractum:

k roli transcendentie a imanencie Božej v diele Mikuláša Kusánského.

Lenka Pieterová.

Cílem předložené práce je objasnit vzájemný vztah Boha a světa v díle Mikuláše Kusánského. Autorka odmítá tezi, že by Kusánského koncepce kolabovala do pantheismu a vykládá ji jako specifickou formu platonismu, uchováající transcendentu Boží.

Z práce je zřejmá velmi dobrá obeznámenost autorky s Kusánského myšlenkovým světem. Autorka hájí celkem jasnou (byť nepřiliš originální) tezi, která tvoří logické vyústění podaného výkladu. Autorka prokazuje schopnost komplexního, logicky uspořádaného výkladu.

Tato nesporná pozitiva práce jsou však bohužel zastíněna skutečností, že autorka (zřejmě z časových důvodů) nezvládla formální stránku práce. V celé práci se chaoticky mísí čtyři různé fonty, nejednotná je úprava poznámek pod čarou, odsazení a zarážky odstavců, chybí některé poznámky (4, 40) či reference (str. 32, stránkování odkazu na *De docta ignorantia*), a v práci se nalézají množství nejruznějších chyb a překlepů. Znamky chvatu ovšem zasahují i obsahovou stránku práce, která ke konci (str. 45 a dále) poněkud ztrácí na logické souvislosti a stylistické úrovni.

Pokud jde o samotný věcný obsah, autorka celkem zdařile reprodukuje aspekty Kusánova myšlení relevantní pro její tezi, a to částečně samostatně na základě primárních textů, častěji však v závislosti na sekundární literatuře. S touto ovšem pracuje zcela nekriticky – automaticky přebírá zde nalezené interpretace a teze.

Absence kritického odstupů vůbec je dalším podstatnějším nedostatkem práce – a to jak vůči sekundární literatuře, tak vůči Kusánskému samotnému. Jak bývá při interpretaci tak výrazných autorů jako je Kusánský časté, autorka se nechala do značné míry pohltit jeho způsobem myšlení, terminologií, kladením problémů atd., což jí zabránilo uvidět a tematizovat problémy a otázky, které znepokojují čtenáře, který takto fascinován není.

Uvedu dva příklady: (1) Na str. 16 autorka cituje Kusánského argument, že „pravda spadá s jednotou v jedno, neboť to, že je jen jedna jednota, je pravda“. Čtenář, který není fascinován Kusánského stylem, se okamžitě ptá: jak to vyplývá? Používá se zde snad zamlčená premisa „každé x, o kterém je pravda, že je jen jedno, spadá v jedno s pravdou“? To asi těžko – pak by pravda spadala v jedno také například s Eiffelovou věží. Dopouští se tedy Kusánský prostě logické chyby? Nebo jak rozumět jeho textu po logické stránce? Autorka nedává odpověď – ve své interpretaci (str. 17) argument pouze parafrázuje, jako by vztah vyplývání mezi předpokladem a závěrem byl evidentní. (2) Na str. 41 se autorka zabývá Kusánského tezí (jak sama připouští, jednou z nejtemnějších), že „vše je ve všem a cokoliv v čemkoliv“. Cituje zde Kusánského argument, kde je tato teze vyvozena z předpokladu, že Bůh je prostřednictvím universa ve všem. Zde si ovšem Kusánského čtenář neklade jen obvyklou otázku, jak to vyplývá, ale také, co to vlastně znamená – když Kusánský o pár řádek níže prohlásí, že jelikož každá věc je kontrahovaná, tak nemůže ve skutečnosti být vším. Autorka zde opět nenabízí skutečný výklad, ale pouze parafrázi Kusánského vlastních tezí.

Takovými nejasnostmi Kusánského myšlení oplývá – pro autorku však jako by téměř neexistovaly. Jedinou pozoruhodnou výjimkou je autorčin postřeh v pozn. 33 na str. 29, že Kusánského tezi o všudypřítomné rozdílnosti zřejmě nelze aplikovat naprosto důsledně – neboť i kdyby každá věc byla po všech stránkách jedinečná, musela by být *jedinečnost* vlastní

jsoucňum ve stejné míře. Autorka však tuto myšlenku dále nerozvádí, ani si neuvědomuje její destruktivní potenciál pro Kusánského koncepci. Podobně tomu totiž je téměř s každou Kusánského tezí. Dokonce ani centrální tezi o koincidenci protikladů v Bohu lze těžko myslet zcela důsledně, takže by Bůh byl zároveň souměřitelný i nesouměřitelný, zcela transcendentní i zcela imanentní, atd. Autorka se však pohybuje bezpečně po Kusánským vyšlapaných cestičkách, kde do sebe vše zapadá a vše dává smysl, a otázky, proč tento krok je přípustný, ale další už nikoliv, přestože oba jsou vedeny stejnou logikou, ji netrápí.

Zmíním na závěr ještě několik konkrétnějších problémů, které jsem v práci našel:

(1) Autorka hovoří (str. 44 aj.) o „principu náhodnosti“, není však vůbec zřejmé, co má na mysli. Mám podezření, že místo náhodnosti míní nahodilost – i tak však dluží čtenářům výklad, co principem nahodilosti míní.

(2) Na str. 31 autorka vykládá Kusánského rozlišení negativního a privativního nekonečna, její výklad je ovšem dosti temný. Autorka zmiňuje, že se jedná o tradiční scholastické pojmy (jako o statně u Kusánského dosti často); její výklad se však s obsahem těchto scholastických pojmů zcela mýjí. Nejsem odborníkem na Kusánského, pro to si kladu otázku: mýnil Kusánský těmito termíny něco zcela jiného, než ostatní scholastikové (Kusánský samozřejmě je vzděláním scholastik!)? Pak by bylo třeba tuto odlišnost tematizovat. Anebo se autorce pouze výklad nezdařil?

Tento konkrétní problém odráží myslím další obecnější nedostatek práce, a to celkovou absenci zasazení do myšlenkového a terminologického kontextu, který je samozřejmě scholastický. V mnoha případech by se tím výklad podstatně usnadnil, neboť v mnoha bodech své nauky Kusánský jednoduše přejímá nebo mírně obměňuje tradiční scholastické koncepte – například v autorčině interpretaci se Kusánského koncepte zavinité existence věcí v Bohu jeví téměř totožná s Tomášovou koncepcí idejí jakožto vztahů napodobitelnosti Boha konečným způsobem, aj. Takovým zasazením do kontextu by pak lépe vyniklo, čím je Kusánský skutečně originální, a kde pouze obléká tradiční koncepte do svého metaforického jazyka.

(3) Občas se v práci objevují stylistické podivnosti: co to znamená, že „Boh inheruje slnko“ apod. (str. 23 aj.)? Sloveso „inherovat“ se (alespoň v češtině) pojí s předložkou „v“, a znamená existenci v subjektu na způsob jeho formy. Chce autorka říci, že Bůh je ve slunci jako v subjektu? Anebo slunce v Bohu? Anebo místo „inheruje“ chtěla říci „obsahuje“? Podobně jsou pro mě nesrozumitelné obraty „Boh komunikuje do kontrahované jednoty“ (str. 41) či „mnohost' indexovaná jednotou“ (str. 45).

Přes zmíněné nedostatky práci doporučuji k obhajobě. Zejména vzhledem k problematice formální úpravě, která je na hranici přijatelnosti, navrhuji hodnocení v rozmezí *dobře* – *velmi dobře*, v závislosti na kvalitě obhajoby.

Lukáš Novák